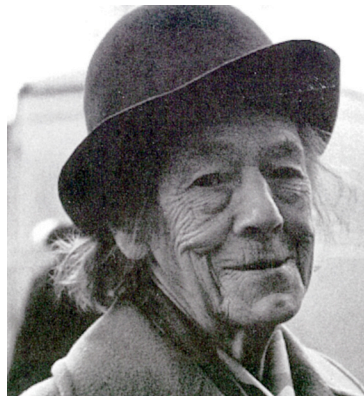

VALRÆTTUR

ðan 1916-2016

Malla Samuelsen

Andrea Ártung

Jona Henriksen

Marita Petersen

Maria Hansen

ikki gjørt fyrr.

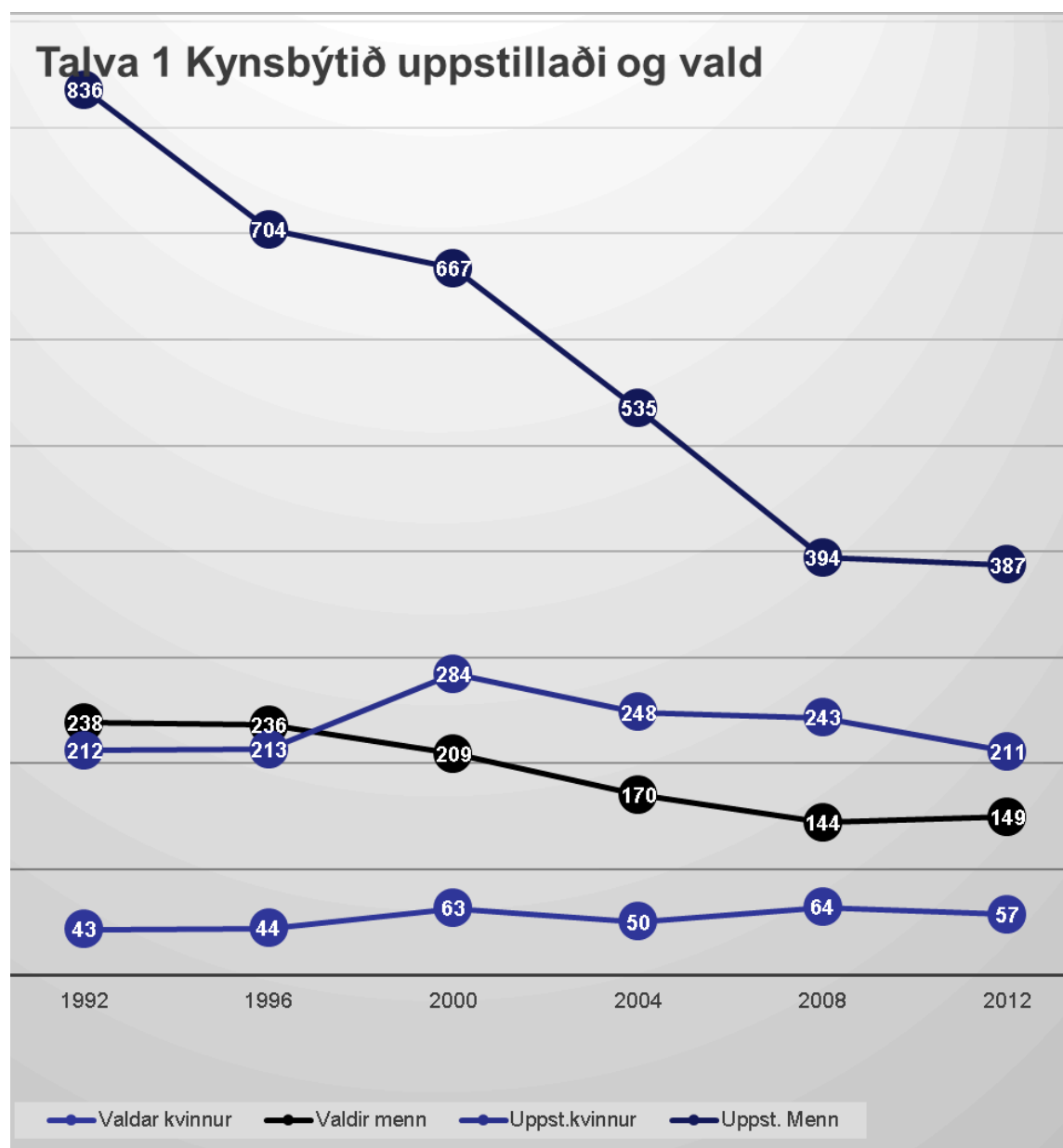
Sum dømi um tað politiska arbeiðið hjá kvinnum um hesa tíð kann nevast Barnaverndarnevndin, sum kom um tað leitið. Tað var barnaverndin, sum í 1962 tók stig til at fáa eina heilsusystirskipan í Havn. Hetta var eitt tekin um, at tað almenna nú eisini fór at taka ábyrgd fyri upp- vakstrarmøguleikunum hjá børnum.

Áðrenn kvinnur fóru upp í politikk, vórðu slík mál oftast roknað sum privat. Trupulleikar innanhýsa í heimum var nakað, sum familjurnar máttu taka sær av, tað almenna skuldi ikki blanda seg upp í og bjóða professionella hjálp og vegleiðing. Her er tibetur nógv broytt.

Tær fáu, sum vórðu valdar til sóknarstýri, bý- og bygðaráð, og í kommunalar nevndir, minnst vit sum megnar kvinnur, sum settu spor eftir seg. Tað vóru eisini aðrar kvinnur, sum vóru politisk umboð, men á øðrum politiskum leikvøllum. Serliga eiga vit at minnst fakkfelagskvinnuna Andreu Ártung, sum ár eftir ár stríddist fyri, at kvinnur og menn skuldu fáa somu løn fyri sama arbeiði.

Tað er óiva ringt fyri ung í dag at skilja, at í okkara ungdomi var tað so, at um man td arbeiði í fiski, var ásett ein timaløn fyri menn, ein lægri fyri kvinnur, og so barnaløn, sum var uppaftur minni. Minnst eina 12 ára gamla gentu, sum arbeiðið akkord, og sum kláraði at fáa tað, sum tilsvaer mansløn. Er hon nevnd, so er hon kend. Hugtakið kvinnuløn hvarv aftan á semju á artbeidsmarknaðinum um eina stigvísa útjamnan frá 1977-1981.

Tað eigur sjálvandi eisini at verða nevnt, at nógvar kvinnur gjørdu eitt stórt og ólont arbeiði í sivila samfelagnum, t.d. í ymiskum feløgum við góðum endamálum (lat meg nevna avhaldsfeløgum, sjúkrahassanevndum, missionsfeløgum, í Reyða Krossi, Amnesty o.s.fr.). Og tá húsmøðrafeløg og kvinnufeløg

vórðu stovnað um landið aftan á kríggið, varð kvinnumedvitið styrkt.

Men tað var í 1970unum og 1980unum, at føroyskar kvinnur av álvara fóru at krevja at verða umboðaðar har, sum politiskar avgerður verða tiknar. Kvinnur mobiliseraðu fyri at fáa kvinnur inn í Løgtingið og í bý- og bygðaráð.

Malla Samuelsen, og seinni eisini aðrar, vóru valdar til varalimir, og summar sluppu at royna

seg styttri og longri skeið í Løgtinginum. Men tað var ikki fyrr enn í 1978, at Karin Kjølbro Joensen og Jona Henriksen vórðu valdar til Løgtingið. Tær settu fram uppskot um Javnstøðislóg í 1979, hon var ikki viðtikin fyrr enn 15 ár seinni. So kvinnurnar gingu mótbrekkur, men upplivdu eisini nógv stuttligt og læruríkt, t.d. tá tær skúlaðu seg við at halda Kvinnutag, og tá nærum 200 fóru við Smyrli til Nordisk Forum í 1988. Norski

kvinnugranskarin Berit Ás var millum teirra sum gav íblástur – men eisini fekk íblástur í Føroyum.

Í Havn varð roynt at brúka kvinnulista í 1980 og 1984, uttan at tað eydnaðist at fáa kvinnur valdar til býráðið á hesum listum. Síðan 1988 hava verið kvinnulistar til kommunuval um landið, og tá hevur ofta borið til.

Tað var bara í Vestmanna, at tær komu í meiriluta. Maria Hansen var fyrsti kvinnuligi

borgarstjórin, Lisbeth Petersen fyrsta í høvuðsstaðnum. Oftast hava tær verið einsamallar ella í minniluta. Hin vegin er hend ein hugburðsbroyting, sum árin ganga. Nú verður tað roknað sum pínligt fyri kommununa, um eingin kvinna situr í bý- ella bygðaráðnum.

Men evsta valdið er í Løgtinginum (myndin er frá 2014). Til seinasta val vóru 10 lögtingskvinnur valdar, tvs at býtið nú er 30 % kvinnur, 70 % menn. Sostatt, hóast formell politisk rættindi í 100 ár, eru kvinnur framvegis undirumboðaðar, tá politiskar avgerðir verða tiknar fyri landið.

Tey flestu landsstýri hava bara havt menn, tað seinasta teirra var í 2004-2008. Landsstýrið sum er nú, hevur fyrstu ferð kynsjavnvág, har sita fyra kvinnur og fyra menn; men lögmaður er maður.

Einasta kvinna, sum hevur verið lögmaður í Føroyum, er Marita Petersen frá 1993 – 1994. Annars kom fyrsta landsstýriskvinna í 1985, tað var Jóngerð Púrhús, sum m. a. kom at umsita fígghjarmál. Ofta verður hildið, at næst eftir fígghjarmál, mest vald, og vit hava nú fyri aðru ferð eina kvinnu í hesum sessi. Kvinnur hava umsitið almenna- og heilsumál, skúla- og mentanarmál, innlendismál – men ikki fiskivinnumál. Fyrsta kvinna á Fólkatíngi var Lisbeth Petersen, 2001-2005.

Her hava verið nevndar kvinnuligir pionerar í føroyskum politikki. Vit kunnu eisini taka tær við, sum hava, ella hava havt, evsta leiklut í fyrisingini av politiska virkseminum á Løgtingi, í landsstýrinum, í høvuðsstaðnum, og sum Løgtingsins umboðsmaður.

Enn er ein teinur á mál til kynsjavnvág, sum eisini ST-nevndin CEDAW hevur ábreitt føroyskum myndugleikum. At seta tær báðar